Dawid Kaszuba

Stosowanie Środków Przymusu Bezpośredniego przez Policję na kanwie zmian przepisów

The use of coercive measures by the police on the canvas changes to the regulations

Słowa kluczowe: Policja, środki przymusu bezpośredniego, Policja a środki przymusu bezpośredniego, zmiana przepisów o środkach przymusu bezpośredniego, nowe stosowanie środków przymusu bezpośredniego.

Wprowadzenie

Wejście w życie Ustawy z dnia 24 maja 2013 r. *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* spowodowało żywą dyskusję na temat przejrzystości jak i czytelności wprowadzonych zmian w aspekcie ich stosowania. Wiadomym jest, że dla bezpieczeństwa obywateli, zwłaszcza w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, muszą istnieć instytucje, które wyposażone są nie tylko w sprzęt ale również i w instrumentaria prawne uzasadniające i formalnie sankcjonujące podejmowanie interwencji dla zachowania bezpieczeństwa obywateli oraz przeciwdziałania zagrożeniom życia i zdrowia. Jedną z najważniejszych instytucji w systemie bezpieczeństwa naszego kraju, ale nie tylko, jest Policja, która ma możliwość stosowania przymusu bezpośredniego. Jak stwierdza Z. Morawski, policja jest instytucją społeczną. Jest również organizacją formalną działającą na rzecz społeczeństwa. Poza tym pełni wiele ról społecznych. Role te są dość rozległym kompleksem różnych obowiązków, które można podzielić na działania: ochronne, zapobiegawcze, śledcze, kontrolne i nadzorcze[183]. Policja jest strukturą hierarchiczną, wypełniającą zadania, które są związane z systemem prawnym. Wykonuje zadania, które są zastrzeżone przepisami prawa tylko dla niej. Ma również całe spektrum działań, które mogą

[183] Z. Morawski, *Funkcjonowanie policji w strukturze społecznej*, Wrocław 1999, s. 40-42.

chronić zarówno obywateli, jak i samych policjantów[184]. Dotyczą one także odpowiedzialności funkcjonariuszy Policji za szkody wyrządzone podczas pełnienia służby[185]. Policja miała i ma uprawnienia formalne do stosowania wszystkich form przymusu bezpośredniego, począwszy od zatrzymania osoby podejrzanej o czyn przestępczy, skończywszy na użyciu broni[186]. Na całym świecie ma prawo do użycia broni[187] w stosunku do osób, wobec których istnieje podejrzenie popełnienia szczególnie niebezpiecznych przestępstw, a wśród nich: zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia ze szczególnym okrucieństwem, podpalenia lub umyślnego sprowadzenia w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia[188]. Mogą zaistnieć i inne przesłanki jej użycia[189]. Policja może również kontrolować członków społeczeństwa za pomocą prawnych sposobów obserwacji i inwigilacji. Dlatego też dotychczasowe funkcjonowanie Policji oraz innych instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, zwłaszcza w aspekcie stosowania i używania środków przymusu bezpośredniego, regulowane było zarówno na poziomie ustawowym jak i również na poziomie wykonawczym, tj. na poziomie rozporządzeń. Stąd też po wyrokach Trybunału Konstytucyjnego kwestionujących konstytucyjność tychże regulacji, zaistniała konieczność natychmiastowej zmiany tego obszaru, tak aby instytucje działające w sferze bezpieczeństwa mogły wykonywać swoje obowiązki w sposób legalny i zgodny z obowiązującą konstytucją.

Przyczyny dokonanej zmiany

Konieczność regulacji tej problematyki w ustawie wynikała z dwóch wyroków Trybunału Konstytucyjnego, w których sędziowie stwierdzili, że

184 T. Maczuga, *Bezpieczeństwo osobiste policjantów*, Legionowo 2005.

185 D. Hryszkiewicz, *Społeczna odpowiedzialność Policji. Teoria i praktyka*, Szczytno 2012.

186 A. Babiński, *Pojęcie i klasyfikacja broni*, „Przegląd Policyjny" 2004, nr 4, s. 19-38; J. Dobrzyjałowski, *Pałka teleskopowa – nowy środek przymusu bezpośredniego w polskiej Policji*, „Kwartalnik Policyjny" 2008, nr 1, s.38-42; R. Giętkowski, *Szczegółowe warunki i sposób postępowania policjantów przy użyciu broni palnej w kontekście prawnej ochrony życia ludzkiego*, „Przegląd Policyjny" 2009, nr 2, s. 67-74.

187 G.P. Alpert, L.A. Fridel, *Police Vehicles and Firearms: Instruments of Deadly Force*, Vaveland Press, Ilinois 1992.

188 L. Dyduch, *Postępowanie policjantów z bronią palną przydzieloną do celów służbowych*, Legionowo 2007; P. Kacprzak, *Prawne uwarunkowania użycia broni palnej przez funkcjonariuszy Policji*, Legionowo 2006; M. Kaczmarczyk, A. Sęk, A. Tyburska, *Wybrane zagadnienia dotyczące użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przez policjantów*, Szczytno 2006.

189 Informacja o wynikach kontroli realizacji programu rządowego „Sprawiedliwe i bezpieczne państwo", NIK, Warszawa 1995, s. 13; W. Zubrzycki, D. Tumanieć, *Podstawy prawne użycia broni palnej w polskiej Policji w aspekcie współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa*, [w:] *Państwo. Administracja. Policja. Księga pamiątkowa dedykowana prof. Kazimierzowi Rajchelowi*, Szczytno 2012, s. 283-304.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

stosowanie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej powinno być szczegółowo uregulowane ustawowo, a nie jak dotychczas częściowo w rozporządzeniach, gdyż tylko przepisy mające rangę ustawy, mogą pozwalać na ingerencję w sferę wolności osobistej jednostki.

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 17 maja 2012 r.[190] uchylił m.in. art. 16 ust. 4 ustawy z dnia 06 kwietnia 1990 r. o Policji wskazując przy tym na dosyć istotny fakt konstytucyjny, odnoszący się do materii stosowania środków przymusu bezpośredniego, jako wkraczającą w sferę pewnych konstytucyjnych praw i wolności. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego sfera ta wymaga, zgodnie z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej, czyli Konstytucji[191], kompleksowego i szczegółowego uregulowania na poziomie ustawy. Trybunał stwierdził, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej powinno być szczegółowo uregulowane ustawowo, a nie jak obecnie w rozporządzeniach. Wynika to z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r., który wprost wskazuje, że *każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą, a pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie*[192].

Powyższy wyrok trybunału poprzedzony był również wyrokiem TK z dnia 10 marca 2010 r., dotyczącym niekonstytucyjności przepisów w zakresie środków przymusu bezpośredniego stosowanych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego[193]. Wyrok był pokłosiem pisma z 1 czerwca 2007 r. Rzecznika Praw Obywatelskich, w którym wniósł o zbadanie zgodności § 6 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia17 listopada 2006 r. w sprawie środków przymusu bezpośredniego stosowanych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego[194] z art. 15 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym[195], z art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Zdaniem wnioskodawcy, z art. 15 ust. 1 ustawy o CBA wynikało, że podstawą do zastosowania wszelkich środków przymusu bezpośredniego jest niepodporządkowanie się wydanemu przez funkcjonariusza CBA poleceniu, służącemu realizacji zadań, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt

[190] Wyrok TK sygnatura K 10/11 z 2012 r.

[191] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02 kwietnia 1997 r.

[192] Konstytucja art. 41 ust. 1.

[193] Wyrok TK sygnatura akt U 5/07 – Sentencja została ogłoszona dnia 24 marca 2010 r. w Dz. U. Nr 45, poz. 274.

[194] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 2006 r. w sprawie środków przymusu bezpośredniego stosowanych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego – Dz. U. Nr 214, poz. 1575.

[195] Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym – Dz. U. Nr 104, poz. 708, z późn. zm.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

1 ustawy o CBA. Art. 15 ust. 2 ustawy o CBA. Przepis ten nakazuje stosowanie tylko takich środków, które odpowiadają potrzebom wynikającym z zaistniałej sytuacji i są niezbędne do osiągnięcia celu, tj. podporządkowania się osoby, wobec której podejmowane są czynności, poleceniom funkcjonariusza. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, zaskarżone przepisy nie spełniały wymagań określonych w art. 15 ust. 1 i 2 ustawy o CBA. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, § 6 ust. 1 rozporządzenia uprawniał funkcjonariuszy CBA do prewencyjnego stosowania kajdanek lub prowadnic wobec osób skazanych, tymczasowo aresztowanych lub zatrzymanych, podczas gdy ustawa łączyła stosowanie środków przymusu bezpośredniego dopiero z faktem niepodporządkowania się przez osobę, wobec której dokonywane są czynności, poleceniom funkcjonariusza. Sensem zatem użycia „tych środków przymusu bezpośredniego było udaremnienie zaistnienia określonych, przyszłych i tylko przewidywanych zachowań osoby, wobec której środki te mają być zastosowane, stwierdzał we wniosku Rzecznik Praw Obywatelskich. Podniósł on także, że zakwestionowany przepis „nie wykluczał użycia kajdanek lub prowadnic nawet wówczas, gdy osoby te swoim postępowaniem nie dały podstaw do przypuszczeń, że nie zamierzają podporządkować się wydawanym poleceniom”[196]. Przedmiotowy wniosek i dalsza argumentacja RPO zostały po licznych konsultacjach społecznych oraz międzyinstytucjonalnych zmodyfikowane, a następnie podtrzymane wnioskiem wynikającym z pisma z dnia 25 lutego 2010 r., w którym wniósł o stwierdzenie, że przepis § 6 ust. 2 rozporządzenia z 17 listopada 2006 r. w sprawie środków przymusu bezpośredniego stosowanych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego jest niezgodny z art. 15 ust. 3 ustawy o CBA, a tym samym z art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ponadto TK w przedmiotowej sprawie rozpatrywał wnioski Rady Ministrów oraz Prokuratora Generalnego. Przedstawiciel Rady Ministrów wniósł o stwierdzenie zgodności § 6 ust. 2 zaskarżonego rozporządzenia z art. 15 ust. 3 ustawy o CBA, a także z art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, zaś przedstawiciel Prokuratora Generalnego wniósł o stwierdzenie niezgodności § 6 ust. 2 pkt 2 zaskarżonego rozporządzenia z art. 15 ust. 3 ustawy o CBA, a także z art. 92 ust. 1 Konstytucji, oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji; w pozostałym zakresie wniósł o umorzenie postępowania z uwagi na niedopuszczalność orzekania[197].

Finalnie Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż § 6 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 listopada 2006 r. w sprawie środków przymu-

[196] Sentencja wyroku TK sygn. akt U 5/07 ogłoszona w dniu 24 marca 2010 r. w Dz. U. Nr 45, poz. 274.

[197] Sentencja wyroku..., tamże.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

su bezpośredniego stosowanych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego (Dz. U. Nr 214, poz. 1575) jest niezgodny:

a) z art. 15 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. Nr 104, poz. 708, Nr 158, poz. 1122 i Nr 218, poz. 1592, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97, Nr 85, poz. 716 i Nr 157, poz. 1241),
b) z art. 92 ust. 1 oraz z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Przepisy dotyczące stosowania Środków Przymusu Bezpośredniego przez Policję przed zmianą.

Dotychczasowe funkcjonowanie przepisów w zakresie stosowania Środków Przymusu Bezpośredniego w aspekcie policyjnym opierało się na Ustawie o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. oraz szeregu rozporządzeń[198]. Przepisy te dawały podstawę działania tej formacji mundurowej oraz zawierały szczegółowe zasady, przypadki oraz sposoby posługiwania się nimi[199]. Warto również wskazać na przepisy wewnętrzne (np. zarządzenia, wytyczne, instrukcje), które również określały sprawy stosowania i używania ŚPB[200]. Zgodnie z ówcześnie obowiązującymi przepisami, a ściśle z art. 16 ust. 1 ustawy o Policji, w razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom organów Policji lub jej funkcjonariuszy, policjanci mogli stosować określone środki przymusu bezpośredniego:

– fizyczne, techniczne i chemiczne środki służące do obezwładniania bądź konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów;
– pałki służbowe,
– wodne środki obezwładniające,

---

[198] Głównym artykułem ustawy dającym podstawy do stosowania ŚPB był art. 16 Ustawy z dnia 06.04.1990r. o Policji (Dz.U. Nr 30, poz. 179 z późn. zm.). W zakresie aktów wykonawczych:

– Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17.09.1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz.U. Nr 70, poz. 410 z późn. zm.),
– Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego,
– Rozporządzenie Rady Ministrów z 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji.

[199] W literaturze wskazuje się, że użycie środków przymusu bezpośredniego musi być zgodne z zasadami: praworządności, celowości, ostrzeżenia, niezbędności, minimalizacji skutków, najłagodniejszego środka, pewnych względów (W. Jakubiak, W. Świątkowski, *Wybrane problemy taktyki interwencji policyjnych*, Legionowo 2002, s. 32).

[200] Np. zarządzenie nr 852 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie zasad przyznawania i użytkowania broni palnej przez policjantów (Dz. Urz. KGP nr 6, poz. 38) czy Zarządzenia nr 768 KGP z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod pełnienia służby patrolowej (Dz. Urz. KGP Nr 15, poz. 119, z późn. zm.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

– psy i konie służbowe,
– pociski niepenetracyjne, miotane z broni palnej.

Powyższy katalog był uszczegółowiony w § 3 Rozporządzenia, zgodnie z którym policjant miał prawo stosować[201]:

– siłę fizyczną w postaci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku,
– urządzenia techniczne w postaci kajdanek, prowadnic, kaftanów bezpieczeństwa, pasów i siatek obezwładniających, paralizatorów elektrycznych, a także kolczatek drogowych i innych przeszkód umożliwiających zatrzymanie pojazdu,
– chemiczne środki obezwładniające,
– pałki służbowe: zwykłe, szturmowe, wielofunkcyjne i teleskopowe,
– wodne środki obezwładniające,
– psy i konie służbowe,
– pociski niepenetracyjne, miotane z broni palnej.

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy o Policji funkcjonariusze Policji mogli stosować jedynie środki odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom – zgodnie z zasadą niezbędności. Miało to swoje potwierdzenie w treści § 2 ust. 1 Rozporządzenia, z którego wynikało, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego powinno następować w taki sposób, by osiągnięcie podporządkowania powodowało możliwie najmniejszą dolegliwość dla osoby, do której zastosowano środki przymusu bezpośredniego. Przekroczenie granic wytyczonych przez zasadę proporcjonalności skutkowało ponoszeniem przez nich odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej[202]. Zastosowanie środków przymusu bezpośredniego wymagało uprzedniego wezwania osoby do zachowania się zgodnego z prawem, a ich użycie wymagało właściwego uprzedzenia o tym fakcie.

Tryb zmiany przepisów o Środkach Przymusu Bezpośredniego

Konsekwencją orzeczenia wyroku z 2010 i 2012 r. przez Trybunał było niezwłoczne podjęcie prac nad zmianą dotychczas funkcjonujących w tym obszarze przepisów. Nie była to sprawa łatwa zważywszy, że organy Państwa miały zaledwie i aż jeden rok na dokonanie stosownych zmian, zgodnych z wyrokiem trybunału. Mając na względzie konieczność dynamicznego wprowadzenia nowelizacji tej niezwykle istotnej materii, całość prac nad powstaniem nowych przepisów dotyczących środków przymusu

[201] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17.09.1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz.U. Nr 70, poz. 410 z późn. zm.).

[202] Zasada ta nadal obowiązuje (przyp. aut.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

bezpośredniego i broni palnej powierzono Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Za najistotniejszy początkowo problem wskazano ilość aktów rangi ustawowej, które muszą być przygotowane dla wejścia w życie wyrokowanych zmian. Podjęto jednak decyzję, że przedmiotowe zagadnienie zostanie uregulowane kompleksowo tylko w jednym akcie prawnym – jednej ustawie. Zatem projektowana zmiana miała przyjąć odmienną filozofię od tej dotychczas stosowanej, gdzie zagadnienia te były zapisane ogólnie w ustawach dotyczących poszczególnych służb, inspekcji i straży, a ich doprecyzowanie miało miejsce w aktach wykonawczych – rozporządzeniach. Niemniej jednak projektowane rozwiązanie miało zostać oparte na obecnie obowiązujących zasadach. Wynikało to z konieczności przeprowadzenia raczej ewolucji a nie rewolucji problematyki stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz broni. W styczniu 2013 r. projekt ustawy przekazano do konsultacji społecznych, których efektem było przedłożenie dokumentu do pierwszego czytania mającego miejsce w dniu 8 marca 2013 r. Po licznych poprawkach i pracach w komisjach oraz podkomisjach w dniu 17 kwietnia nastąpiło drugie czytanie projektu aktu, zaś w dniu 19 kwietnia 2013 r. nastąpiło trzecie ostatnie czytanie projektu[203]. Jeszcze tego samego dnia nastąpiło przyjęcie i przekazanie projektu ustawy Marszałkowi, a trzy dni później Prezydentowi RP. Dalej w dniu 16 maja Senat wniósł poprawki a projekt ustawy przekazano do komisji ds. wewnętrznych. Po pracach komisji nad poprawkami w dniu 21 maja 2013 r. przedłożono sprawozdanie komisji z wnioskiem o przyjęcie części poprawek. Kolejne dni to „walka z czasem" i rozpatrywanie przez Sejm poprawek wniesionych przez Senat, spośród których część została przyjęta. Tego samego dnia (24 maja 2013 r.) ustawę przekazano do podpisu prezydenta, który pięć dni później złożył swój podpis pod ustawą.

Najistotniejsze zmiany wynikające z ustawy

Głównymi adresatami ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej są m.in.: Policja, ABW, CBA, Straż Graniczna, BOR, Służba Celna, Służba Więzienna, Straż Ochrony Kolei, Straż Parku, Żandarmeria Wojskowa, Agencja Wywiadu, Inspekcja Transportu Drogowego, Kontrola Skarbowa, Państwowa Straż Łowiecka, Straż Gminna, firmy ochroniarskie, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich[204]. Każdy z podmiotów, którego dotyczy ustawa, ma odrębny zakres działalności i został powołany w ściśle określonych celach. W ustawie uwzględniono obowiązujące do czasu zmiany uprawnienia i zadania każ-

[203] http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1140

[204] Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. poz. 628).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

dej z formacji[205]. Wprowadzono ujednolicone zasady jak również sposoby użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. Dokonano skatalogizowania tych środków oraz przypadków, w jakich mogą być one użyte lub wykorzystane, a także tryb postępowania przed i po ich użyciu lub wykorzystaniu. Dla każdej z wymienionych formacji zostały przypisane przypadki adekwatne do wykonywanych zadań. Co ważne, wprowadzono również nowe definicje.

Akt ten, swoim wejściem w życie w dniu 5 czerwca 2013 r., w zasadniczy sposób wprowadził zmiany dotyczące uprawnień funkcjonariuszy Policji m.in. w niżej opisanym zakresie:

- Środków przeznaczonych do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód, w tym materiałów wybuchowych – w celu umożliwienia policjantom wejścia do pomieszczeń lub miejsc, w sytuacjach gdy użycie lub wykorzystanie innych środków przymusu bezpośredniego mogłoby nieść za sobą zagrożenie życia lub zdrowia policjanta lub innej osoby lub gdy wejście policjantów do pomieszczeń lub innych miejsc jest niemożliwe bez wykorzystania tych środków.
- Środków pirotechnicznych o właściwościach ogłuszających lub olśniewających – celem użycia tych środków jest poprawa bezpieczeństwa działań w warunkach stwarzających szczególne zagrożenie życia lub zdrowia policjantów lub innych osób, np. podczas zatrzymań wysokiego ryzyka poprzez ograniczenie możliwości działania osób zatrzymywanych przez krótkotrwałe zakłócenie ich orientacji przestrzennej lub kamuflowanie/odwrócenie uwagi od właściwych działań własnych, np. granaty hukowo-błyskowe, także z zawartością gazu łzawiącego, petardy, granaty dymne.
- Pojazdów służbowych – ten specyficzny środek, który niewątpliwie jest, podobnie jak kask zabezpieczający, całkowitą nowością w upraw-

[205] Ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, ustawę z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym, ustawę z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, ustawę z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, ustawę z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej, ustawę z dnia 28 września 1991 r. o lasach, ustawę z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, ustawę z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych, ustawę z dnia 16 marca 2001 r. o Biurze Ochrony Rządu, ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, ustawę z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym, ustawę z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, ustawę z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, ustawę z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze, ustawę z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, ustawę z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, ustawę z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, ustawę z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej oraz ustawę z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

nieniach przymusu bezpośredniego polskiej Policji może być stosowany w różnych przypadkach, np.:

- odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby,
- przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowia lub wolność policjanta lub innej osoby,
- zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia,
- ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą,
- zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą, jeżeli porusza się jako pojazd uprzywilejowany bądź pojazd służbowy jadący w kolumnie pojazdów uprzywilejowanych. Można również użyć pojazdu służbowego w celu zatrzymania lub zablokowania innego pojazdu albo pokonania przeszkody[206].

- Kasku zabezpieczającego – celem użycia w przypadku przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji[207]. Kasku zabezpieczającego można użyć także prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób[208]. Kasku zabezpieczającego używa się w celu zapobieżenia samookaleczeniu głowy, po uprzednim założeniu pasa obezwładniającego jednoczęściowego lub kaftana bezpieczeństwa albo kajdanek na ręce trzymane z tyłu.
- Siły fizycznej w postaci technik transportowych (chwyty transportowe i dźwignie transportowe).
- Kajdanek zakładanych na nogi – używa się równocześnie z kajdankami zakładanymi na ręce.

Powyższe rodzaje środków przymusu bezpośredniego to swoiste novum w uprawnieniach formacji policyjnej.

Na uwagę zasługują również rezygnacje z dotychczas przyjętych rozwiązań w zakresie ŚPB. Dotyczy to między innymi:

- Rezygnacji ze stosowania prowadnic.
- Rezygnacji ze stosowania broni gazowej.
- Rezygnacji z możliwości użycia broni palnej przez pododdziały zwarte.

Wymienione rezygnacje mają dosyć istotne uzasadnienia. Przykładowo w **zakresie rezygnacji ze stosowania prowadnic** argumentowano tym, że dotychczas ze środka tego korzystano incydentalnie wskazując na kajdan-

[206] Art. 31 ust. 1 i 2 Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. poz. 628).

[207] Art. 17 ust. 1 ustawy...

[208] Art. 13 ust. 1 ustawy...

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

ki jako środek bardziej adekwatny niż prowadnice z uwagi na częstą bezwzględność osób popełniających czyny zabronione.

W kwestii **broni gazowej** podstawowym argumentem uzasadniającym rezygnację z tego środka wskazywano w Sejmie na fakt, iż broń gazowa wyrzucająca gaz łzawiący przy pomocy ładunku prochowego jest mniej skuteczna od ręcznych miotaczy gazów obezwładniających. W aspekcie zaś rezygnacji z **możliwości użycia broni palnej przez pododdziały zwarte** – oczywiście z wyjątkiem wprowadzenia stanu wyjątkowego – uznano, że w państwie demokratycznym zastrzeżenia może budzić wydanie przez kogokolwiek rozkazu oddania przez pododdział zwarty salwy z broni ostrej do tłumu. Oddziały zwarte dysponują obecnie szerokim wachlarzem środków przymusu bezpośredniego pozwalających na opanowanie sytuacji kryzysowych, bez uciekania się do ostatecznego środka, jakim jest broń palna.

Jako istotne należy uznać również uregulowanie problematyki dotyczącej **pomocy psychologicznej i prawnej udzielanej policjantowi**, w przypadku gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiła śmierć osoby, bądź nastąpiło zranienie osoby. Zgodnie z ustawą obowiązek zapewnienia policjantowi wymienionej pomocy spoczywa na właściwym **przełożonym lub osobie pełniącej służbę dyżurną**.

Ważne jest również uregulowanie problematyki **odstąpienia policjanta od udzielenia pierwszej pomocy**, gdy w wyniku użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby – policjant może odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy, w przypadku gdy zachodzi jedna z następujących okoliczności:

- udzielenie tej pomocy może zagrozić życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu policjanta lub innej osoby;
- udzielenie tej pomocy spowodowałoby konieczność zaniechania przez policjanta czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia;
- udzielenie pomocy osobie poszkodowanej zostało zapewnione przez inne osoby lub podmioty zobowiązane do jej udzielenia[209].

W przypadku odstąpienia od udzielenia pierwszej pomocy lub gdy osoba poszkodowana sprzeciwia się udzieleniu tej pomocy, policjant zapewnia wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe.

[209] Art. 36 ust. 1 i ust. 2 ustawy...

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

Podsumowanie

Powyższe, to nie wszystkie najistotniejsze zmiany wywołane wprowadzeniem nowej ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Akt ten zawiera szereg rozwiązań, które nie tylko względem formacji policyjnej, ale również wobec innych wymienionych wyżej instytucji wnoszą pewne modyfikacje w działaniu, a zarazem zmuszają do wypracowania nowych rozwiązań praktycznych. Za ciekawe należy uznać rozwiązanie dające uprawnienie w zakresie użycia ŚPB – koń służbowy – w celu przeciwdziałania niszczeniu mienia, przy jednoczesnym braku takiej przesłanki w przypadku użycia psa służbowego[210]. Z praktycznego punktu widzenia brak takiego uprawnienia w przypadku psa służbowego jest niezrozumiały i wymaga dyskusji w tym zakresie. Równie ciekawie wygląda sytuacja w aspekcie art. 14 ustawy gdzie w ust. 2 jest mowa o możliwości użycia środka przymusu bezpośredniego jakim jest siła fizyczna w postaci uderzeń. Zgodnie z tym zapisem używając siły fizycznej lub wykorzystując siłę fizyczną, *nie zadaje się uderzeń, chyba że uprawniony działa w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie* ***lub przeciwdziała ucieczce***. Właśnie za zastanawiający uznać należy ostatni zwrot, który pozwala na stosowanie tego środka w zakresie przeciwdziałania, które to pojęcie jak wiemy jest pojęciem mocno szerokim i interpretowane literalnie może dawać dosyć szerokie uprawnienie – „tak na wszelki wypadek". W mojej ocenie brak tu uszczegółowienia co formy „przeciwdziałania ucieczce". Można tutaj ironizować czy aby nie w każdym przypadku stosowania siły fizycznej „na wszelki wypadek" nie zastosować uderzenia, aby osoba nie zamierzała funkcjonariuszowi uciec. Oczywiście brak pewnych ostrości w ustawie i pewnych wątpliwości nie wypacza jej sensu, mało tego, można uznać, za niezwykle istotne wprowadzenie tego aktu, co przy tak szybkim tempie legislacyjnym i dużej ograniczoności temporalnej, należy uznać za pewien sukces, który i tak dosyć mocno będzie rewidowany w dalszej praktyce.

Summary

Author in the article "applying coercive measures Direct by Police based on amendments to the provisions" is bringing the issue of amendments to the provisions up in this respect, as well as regulation so far being in force of this matter. Police aren't being limited only to very institution, but is also pointing at substantial changes which they embraced with one's reach other institutions responsible for state securities. Thoroughly a presented matter of the process of changes preceding passing a bill about coercive measures

[210] Art. 21 i art. 22 ust. 1 ustawy…

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662

stayed in the article direct and of firearms. They effected comparing current functioning of provisions in applying coercive measures Direct in the police aspect. Doubts were also presented in applying new solutions Direct in the scope of using coercive measures which so far reflections didn't have in practice, as well as they referred to the ones of new solutions which firmly were expected.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 2158263A39666662